ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
0302. 2016 р. № 77

ПРОГРАМА
ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
для осіб, які бажають здобувати вищу освіту на основі повної загальної середньої освіти

Пояснювальна записка

Метою зовнішнього незалежного оцінювання з історії України є виявлення рівня сформованості історичної компетентності випускника школи, визначення відповідності навчальних досягнень учня освітньому стандарту.

Програму зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) **з історії України** складено з урахуванням цілей, вимог і змісту навчання історії в школі, які закладені в Державному стандарті освіти та чинній програмі з історії України для 11-річної школи. Вона охоплює зміст шкільного курсу історії України від найдавніших часів до сьогодення і складається з 31 теми.

Програма передбачає перевірку сформованих в учнів знань та загальнопредметних історичних умінь:

- визначати хронологічні межі соціально-економічних і політичних подій, їхню послідовність та синхронність, вказувати історичні дати, періоди найважливіших подій і процесів, встановлювати хронологічну відповідність між явищами, процесами й подіями та періодами і епохами;
- локалізувати історико-географічні об'єкти та історичні факти, події, явища і процеси на карті;
- працювати з історичними документами різного змісту, встановлювати відповідність між змістом фрагмента документа та певною епохою, визначати основні ідеї, які він висвітлює, аналізувати зміст тексту;
- визначати істотні характерні риси, етапи, складові подій, явищ і процесів минулого, характеризувати діяльність видатних історичних постатей; давати визначення історичних понять і термінів, пояснювати доречність їхнього вживання;
- розпізнавати найвидатніші історико-культурні пам'ятки, визначати архітектурно-стильові та мистецько-стильові відмінності пам'яток різних періодів історії України, описувати й розкривати їхнє значення в українській історико-культурній спадщині;
- пояснювати й аналізувати історичні факти, групувати (класифікувати) їх за вказаною ознакою, визначати причини та наслідки подій і явищ, встановлювати відповідність між окремими фактами й типовими загальними явищами;
- формулювати версії та оцінки історичного руху і розвитку, визначати найважливіші зміни і значення подій, що відбувалися в житті України й людства.

Програма ЗНО має вигляд таблиці, яка складається з двох частин. У лівій – викладено зміст історичного матеріалу, в якому виокремлено факти, дати, персоналії, поняття й терміни. Це – мінімум, з якого випускники повинні мати певні знання та уявлення.

Учні мають знати визначення термінів і понять та оперувати ними, співвідносити з діяльністю певних історичних діячів, політичних сил, епохою тощо. Зміст лівої частини може бути використаний розробниками тесту ЗНО для перевірки знань і умінь. Учні мають характеризувати

діяльність історичних діячів, оцінювати вплив на хід історичних подій, вміти розпізнати їх за портретними рисами (автентичними пам'ятками – фотографіями тощо). Кожна з персоналій названа в програмі лише один раз, проте, якщо людина впливала на перебіг історичного процесу довгий час, завдання, пов'язані з її діяльністю, можуть траплятися в кількох темах.

Невід'ємною складовою програми ЗНО з історії України є перелік пам'яток архітектури та образотворчого мистецтва, обов'язкових для розпізнавання абітурієнтами.

1. Вступ до історії України

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Історія України як наука. Загальна періодизація. Джерела з історії України. **Поняття та терміни:** «історія», «хронологія», «історичні джерела», «археологія», «цивілізація».	**Розпізнавати на картосхемі** територіальні межі України. **Характеризувати** основні джерела історії України. **Визначати** основні періоди історії України

2. Стародавня історія України

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Поява та розселення людей на території України. Поширення землеробства й скотарства на землях України. Трипільська культура. Кочовики за раннього залізного віку. Заснування античних міст-колоній у Північному Причорномор'ї та Криму. Велике переселення народів. Перші писемні згадки про давніх слов'ян (венедів, антів, склавинів). Велике розселення слов'ян. **Дати:** **IV – середина III тис. до н. е. –** розселення племен трипільської культури на території України; **VIII–VI ст. до н. е. –** Велике грецька колонізація; **друга половина V–VII ст. –** Велике розселення слов'ян. **Поняття та терміни:** «археологічна культура», «палеоліт», «мезоліт», «неоліт», «неолітична революція», «енеоліт», «бронзовий вік», «ранній залізний вік», «привласнювальне господарство», «відтворювальне господарство», «колонізація», «кочовики» «курган».	**Розпізнавати на картосхемі** місця основних стоянок людей кам'яного віку на теренах сучасної України (Королеве, Київ-Коба, Кирилівка, Межиріч, Мізин); території розселення трипільців, кіммерійців, скіфів, місце розташування античних міст-колоній Північного Причорномор'я та Криму (Тіра, Ольвія, Пантікапей, Херсонес), Боспорське царство, напрямки розселення слов'ян під час Великого переселення народів. **Характеризувати** суспільне, господарське та духовне життя носіїв трипільської культури, кіммерійців, скіфів, сарматів, населення міст-колоній Північного Причорномор'я та Криму, давніх слов'ян. **Визначати** основні риси археологічних періодів, неолітичної революції, причини та наслідки занепаду Великої Скіфії, особливості грецької колонізації Північного Причорномор'я та Криму; **Пояснювати,** у чому наслідки та значення Великої грецької колонізації, Великого переселення народів та Великого розселення слов'ян для розвитку українських земель.

3. КИЇВСЬКА ДЕРЖАВА

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Розселення східнослов'янських племінних союзів (поляни, древляни, сіверяни, волиняни, уличі, тиверці, білі хорвати). Руська земля . Утворення Київської держави (Русі-України). Внутрішньо- та зовнішньополітична діяльність князів/княгині: Олега, Ігоря, Ольги, Святослава. Князювання Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Запровадження християнства як державної релігії. «Руська правда». Правління Ярославичів (Ізяслав, Святослав, Всеволод). Князювання Володимира Мономаха та його сина Мстислава Великого в Києві. Боротьба з половецькою загрозою. Роздробленість Київської держави. Розвиток суспільно-політичного та господарського життя Київської держави (Русі-України). Поширення писемності. Розвиток культури й освіти Київської держави (Русі-України). **Дати:** **860 р.** – похід Аскольда на Константинополь, укладення першого відомого договору Русі з Візантією; **907, 911, 941, 944 рр.** – походи князів на Константинополь; **882 р.** – об'єднання північних та південних руських земель Олегом; **988 р.** – запровадження християнства як державної релігії; **1019–1054 рр.** – князювання Ярослава Мудрого в Києві. **1036 р.** – розгром печенігів князем Ярославом Мудрим. **1056–1057 рр.** – створення Остромирового Євангелія; **1097 р.** – Любецький з'їзд (снем) князів; **1113 р.** – укладення «Повісті минулих літ»; початок правління Володимира Мономаха в Києві; **1187 р.** – перша згадка назви «Україна» в писемних джерелах;	**Розпізнавати на картосхемі** території розселення східнослов'янських племінних союзів у VIII–IX ст., шлях «із варягів у греки», походи князів на Константинополь, походи князя Святослава, територіальні межі Київської держави (Русі-України) за Олега та Ярослава Мудрого; Київське, Чернігівське, Переяславське, Галицьке, Волинське князівства за доби роздробленості (XII ст.). **Характеризувати** розвиток політичного, соціального і господарського життя Київської держави; внутрішню та зовнішню політику Аскольда, Олега, Ігоря, Ольги, Святослава, Володимира Великого та Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, його сина Мстислава; розвиток Київського, Чернігівського, Переяславського, Галицького і Волинського князівств за доби роздробленості. **Пояснювати,** у чому полягає значення та наслідки внутрішньо- та зовнішньополітичної діяльності князів, Любецького з'їзду князів, причини та сутність політичної роздробленості Київської держави (Русі-України) . **Визначати** передумови та історичне значення запровадження християнства як державної релігії, етапи розвитку Київської держави (Русі-України), наслідки походів князів, суть роздробленості

створення «Слова о полку Ігоревім». **Персоналії:** Аскольд, Олег, Ігор, Ольга, Святослав, Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Володимир Мономах, Ярослав Осмомисл, літописець Нестор, митрополит Іларіон, іконописець Алімпій. **Поняття та терміни:** «племінний союз», «князь», «полюддя», «язичництво», «християнство», «шлюбна дипломатія», «роздробленість», «віче», «вотчинне землеволодіння», «бояри», «смерди», «ізгої», «закупи», «ікони», «мозаїка», «фреска», «книжкова мініатюра», «билини», «літопис».	

4. Галицько-Волинська держава. Монгольська навала

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Об'єднання Галицького та Волинського князівств. Князювання Данила Романовича. Монгольська навала на південно-західні землі Русі. Галицько-Волинська держава за нащадків Данила Романовича. Розвиток суспільно-політичного та господарського життя. Культура Галицько-Волинської держави. **Дати:** **1199 р.** – утворення Галицько-Волинської держави; **1223 р.** – битва на р. Калка; **1238–1264 рр.** – правління Данила Романовича; **1240 р.** – захоплення Києва монголами; **Персоналії:** Роман Мстиславович, Данило Романович, Лев Данилович, Юрій І Львович, Юрій ІІ Болеслав. **Поняття та терміни:** «ярлик», «баскак».	**Розпізнавати на картосхемі** Галицько-Волинську державу за правління Романа Мстиславовича та Данила Романовича; напрямки походів монголів на південно-західні землі Русі. **Характеризувати** розвиток політичного, соціального і господарського життя Галицько-Волинської держави, внутрішню та зовнішню політику Данила Романовича, Лева Даниловича, Юрія І Львовича, Юрія ІІ Болеслава, залежність українських князівств від Золотої Орди, наслідки золотоординського панування. **Пояснювати** особливості процесу формування та значення утворення Галицько-Волинської держави **Визначати** передумови та значення утворення Галицько-Волинської держави, монгольської навали.

5. Литовсько-руська держава. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (у другій половині XIV – першій половині XVI ст.)

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Боротьба Польщі та Литви за Галицько-Волинську спадщину. Входження українських земель до складу інших держав (Угорське королівство, Молдавське князівство, Османська імперія, Московське царство). Кревська унія. «Велике князівство Руське». Остаточна ліквідація Київського та Волинського удільних князівств. Утворення Кримського ханства. Перехід кримських ханів у васальну залежність від Османської імперії. Виникнення українського козацтва. Соціально-економічне життя. Розвиток культури та освіти. **Дати:** **1362 р.** – битва на р. Сині Води; **1385 р.** – укладення Кревської унії; **40-і роки XV століття** – утворення Кримського ханства; **1478 р.** – визнання Кримським ханством васальної залежності від Османської імперії **1489 р. –** перша згадка про українських козаків у писемних джерелах; **1514 р.** – битва під Оршею. **Персоналії:** Ольгерд, Вітовт, Свидригайло, Хаджі-Герей, Костянтин Іванович Острозький, Юрій Дрогобич. **Поняття та терміни:** «шляхта», «магдебурзьке право», «магістрат», «цехи», «Дике поле», «козак».	**Розпізнавати на картосхемі** українські землі у складі різних держав; територію Кримського ханства. **Характеризувати** політичне становище українських земель у складі Великого князівства Литовського до і після Кревської унії, соціально-економічний розвиток українських земель, становище суспільних верств, здобутки в галузі освіти та культури. **Визначати** особливості суспільно-політичного життя українських земель у складі Великого князівства Литовського, причини та наслідки Кревської унії, причини виникнення українського козацтва. **Пояснювати** особливості перебування українських земель у складі інших держав.

6. Українські землі у складі Речі Посполитої (друга половина XVI ст.)

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Люблінська унія та її вплив на українські землі. Зміни в соціальній структурі українського суспільства. Виникнення Запорозької Січі. Повстання 1590-х років. (К. Косинського та	**Розпізнавати на картосхемі** територіальні зміни, що відбулися внаслідок Люблінської унії, польські воєводства на українських землях та їхні центри. **Характеризувати** соціальну структуру українського

С. Наливайка). Братський рух. Утворення греко-католицької церкви. Розвиток культури й освіти. **Дати:** **1556–1561 рр.** – створення Пересопницького Євангелія; **1556 р.** – заснування князем Д. Вишневецьким на о. Мала Хортиця першої відомої Січі; **1569 р.** – Люблінська унія. Утворення Речі Посполитої; **1586 р. –** утворення першої братської (слов`яно-греко-латинської) школи у Львові; **1596 р.** – Берестейська церковна унія. Утворення греко-католицької церкви. **Персоналії:** Василь-Костянтин Острозький, Дмитро Вишневецький, Герасим Смотрицький, Іван Федоров. **Поняття та терміни:** «воєводство», «українське козацтво», «реєстрове козацтво», «Запорозька Січ», «старшина», «клейноди», «греко-католицька церква», «братство», «полемічна література»	суспільства, становище різних верств населення українського суспільства XVI ст., суспільно-політичні зміни, які відбулися на українських землях внаслідок Люблінської унії, здобутки в галузі освіти культури; військово-політичну організацію козацтва; становище православної церкви, діяльність видатних діячів періоду, православних братств. **Визначати** причини та наслідки Люблінської та Берестейської уній, перших козацьких повстань

7. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (ПЕРША ПОЛОВИНА XVII СТ.).

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Зміни в соціально-економічному житті. Відновлення церковної православної ієрархії 1620 р. Розвиток культури та освіти. Морські походи козаків. Участь українського козацтва у війнах Речі Посполитої проти Московського царства і Османської імперії. Козацькі повстання 1620–1630-х рр. «Ординація Війська Запорозького...» **Дати:** **1618 р.** – похід козаків під проводом гетьмана П. Конашевича-Сагайдачного на Москву; **1621 р. –** Хотинська битва; **1625 р.** – Куруківська угода;	**Розпізнавати на картосхемі** українські землі у складі різних держав; воєводства Речі Посполитої на українських землях. **Характеризувати** соціально-економічне та політичне становище в українських землях, становище православної та греко-католицької церков. **Визначати** наслідки «доби героїчних походів козацтва» перших десятиліть XVII ст., козацьких повстань 1620–1630-х рр.

1632 р. – «Пункти для заспокоєння руського народу», утворення Києво-Могилянської колегії; **1637–1638 рр.** – повстання під проводом Павла Павлюка, Якова Острянина, Дмитра Гуні. **Персоналії:** Петро Конашевич-Сагайдачний, Іпатій Потій, Йов Борецький, Петро Могила. **Поняття та терміни:** «панщина», «фільварки», «Золотий спокій».	

8. НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНА ВІЙНА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ПІД ПРОВОДОМ Б.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО СЕРЕДИНИ XVII СТ.

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Національно-визвольна війна українського народу. Зміни в суспільно-політичному житті. Утворення української козацької держави – Війська Запорозького. Зовнішньополітична діяльність уряду Б. Хмельницького. **Дати:** **1648 р.** – Жовтоводська, Корсунська та Пилявецька битви; **1649 р.** – Зборівська битва. Зборівський договір; **1651 р.** – Берестецька битва. Білоцерківський договір; **1652 р.** – Батозька битва; **1653 р.** –Жванецька облога; **1654 р.** – Переяславська рада; українсько-московський договір («Березневі статті»); **1656 р.** – московсько-польське Віленське перемир'я. **Персоналії:** Богдан Хмельницький, Іван Богун, Тиміш Хмельницький. **Поняття та терміни:** «Національно-визвольна війна», «Військо Запорозьке», «Гетьманщина», «покозачення».	**Розпізнавати на картосхемі** територіальні зміни, що відбулися внаслідок Національно-визвольної війни, територію української козацької держави за Зборівським і Білоцерківським договорами, місця основних подій війни. **Характеризувати** відносини Війська Запорозького з Польщею, Кримським ханством, Молдовою, Московією, Швецією та Трансільванією; умови мирних угод українців з польським урядом, українсько-московського договору 1654 р. **Визначати** причини та наслідки Національно-визвольної війни, місце Гетьманщини в міжнародних відносинах тогочасної Європи. **Пояснювати,** у чому наслідки й значення найважливіших битв війни та договорів у розгортанні національно-визвольної боротьби.

9. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ НАПРИКІНЦІ 50-Х – У 80-ТІ рр. XVII СТ.

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Гетьманування І. Виговського, Ю. Хмельницького. Поділ Гетьманщини. Гетьманування П. Тетері, І. Брюховецького, П. Дорошенка, Д. Многогрішного, І. Самойловича. Занепад Правобережжя. Запорозька Січ у складі Гетьманщини. Адміністративно-територіальний устрій Слобідської України. **Дати:** **1658 р.** – Гадяцький договір; **1659 р.** – Конотопська битва; **1667 р.** – Андрусівське перемир'я; **1669 р.** – Корсунська угода, визнання Правобережною Гетьманщиною протекторату Османської імперії; **1681 р.** – Бахчисарайський мирний договір; **1686 р.** – «Вічний мир» між Московським царством і Річчю Посполитою. **Персоналії:** Іван Виговський, Петро Тетеря, Петро Дорошенко, Іван Брюховецький, Іван Сірко, Юрій Хмельницький, Дем'ян Многогрішний, Іван Самойлович. **Поняття та терміни:** «Руїна», «Великий згін».	**Розпізнавати на картосхемі** території, підвладні гетьманам Лівобережної та Правобережної України; території, що перебували під контролем Московського царства, Османської імперії, Польщі. **Характеризувати** зовнішню та внутрішню політику гетьманів, зміст політичних угод того часу, що стосувалися українських земель, особливості господарського та церковного життя. **Визначати** причини та наслідки Руїни; укладення гетьманськими урядами угод з державами-сусідами, найважливіших угод між іноземними державами, що стосувалися українських земель; особливості адміністративно-політичного устрою Слобідської України та Лівобережної Гетьманщини.

10. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ НАПРИКІНЦІ XVII – У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVIII СТ.

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Гетьманування І. Мазепи. Північна війна і Україна. Повстання під проводом С. Палія (1702–1704 рр.). Гетьманування І. Скоропадського, Д. Апостола. Обмеження автономії Гетьманщини. «Правління Гетьманського уряду» (1734-1750 рр.). Розвиток культури та освіти. Києво-Могилянська академія **Дати** **1708 р.** – українсько-шведський союз, зруйнування Батурина	**Розпізнавати на картосхемі** українські землі, у складі різних держав; території, підвладні гетьманам Лівобережної України, події Північної війни на території України. **Характеризувати** внутрішню та зовнішню політику гетьманів, діяльність Першої Малоросійської колегії, «Правління Гетьманського уряду»; зміст основних положень Конституції Пилипа Орлика. **Визначати** причини укладення українсько-шведського союзу в

1709 р. – зруйнування російськими військами Чортомлицької Січі; Полтавська битва; **1710 р.** – Конституція Пилипа Орлика; **1713 р.** – ліквідація козацтва на Правобережній Україні; **1734 р.** – заснування Нової (Підпільненської) Січі. **Персоналії:** Іван Мазепа, Кость Гордієнко, Іван Скоропадський, Павло Полуботок, Данило Апостол, Пилип Орлик, Феофан Прокопович. **Поняття та терміни:** «Конституція», «Малоросія», «Малоросійська колегія», «козацьке бароко», «козацькі літописи».	роки Північної війни; наслідки Полтавської битви для українських земель.

11. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII СТ.

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Гетьманування К.Розумовського. Діяльність Другої Малоросійської колегії. Скасування козацького устрою на Слобожанщині. Ліквідація Запорозької Січі. Ліквідація автономного устрою Гетьманщини. Гайдамацький та опришківський рухи. Зміни в політичному становищі Правобережної України та західноукраїнських земель після поділів Речі Посполитої (1772, 1793, 1795 рр.). Реформи Марії Терезії та Йосифа II та українські землі. Розвиток культури, науки, освіти. **Дати:** **1764 р.**– остаточна ліквідація гетьманства; **1768 р.** – Коліївщина; **1775 р.** – остаточна ліквідація Запорозької Січі; **1780–1782 рр.** – ліквідація особистої залежності селян в Австрійській імперії; **1783 р.** – закріпачення селян Лівобережної та Слобідської України.	**Розпізнавати на картосхемі** українські землі у складі різних держав; територіальні зміни, що відбулися на українських землях унаслідок поділів Речі Посполитої, російсько-турецьких війн (1768–1774, 1787–1791 рр.), ліквідації Кримського ханства (1783), території охоплені гайдамацьким і опришківським рухами, Коліївщиною. **Характеризувати** основні напрями політики Російської імперії щодо України, особливості гайдамацького та опришківського рухів, територіально-адміністративний устрій та господарське життя Нової (Підпільненської) Січі, політику Австрійської імперії щодо західноукраїнських земель. **Визначати** причини та наслідки гайдамацького й опришківського рухів, скасування гетьманства, ліквідації Запорозької Січі, поділів Речі Посполитої, приєднання земель Правобережної України та Кримського ханства до Росії. **Пояснювати** значення Запорозької Січі та Гетьманщини в історії України.

Персоналії: Кирило Розумовський, Петро Калнишевський, Олекса Довбуш, Максим Залізняк, Іван Гонта, Григорій Сковорода, Артем Ведель, Максим Березовський, Дмитро Бортнянський, Іван Григорович-Барський. **Поняття та терміни:** «Нова (Підпільненська) Січ», «паланка», «зимівник», «Задунайська Січ», «Коліївщина».	

12. Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Адміністративно-територіальний поділ українських земель у складі Російської імперії. Початок українського національного відродження. Кирило-Мефодіївського братство. Поширення в Україні російського та польського суспільних рухів. Початок промислового перевороту. **Дати:** **1798 р.** – видання «Енеїди» І. Котляревського; **1828 р.** – ліквідація Задунайської Січі; **грудень 1825 – січень 1826 рр.** – повстання Чернігівського полку; **1830–1831 рр.** – польське визвольне повстання; **1840 р.** – перше видання «Кобзаря» Т. Шевченка; **1846–1847 рр.** – діяльність Кирило-Мефодіївського братства. **Персоналії:** Йосип Гладкий, Іван Котляревський, Микола Гулак, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Тарас Шевченко, Устим Кармалюк. **Поняття та терміни:** «промисловий переворот», «нація», «національне відродження», «національна ідея», «масонство», «декабристи».	**Розпізнавати на картосхемі** адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Російської імперії, територіальні зміни, що відбулися внаслідок російсько-турецької війни 1806–1812 рр. **Характеризувати** політику Російської імперії щодо України економічний розвиток і соціальні відносини, початок національного відродження, поширення на Україну російського та польського суспільних рухів, програмні засади, документи та діяльність Кирило-Мефодіївського братства, **Визначати** причини, значення національного відродження, діяльності Кирило-Мефодіївського братства.

13. Західноукраїнські землі в складі Австрійської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Адміністративно-територіальний поділ західноукраїнських земель. Початок національного відродження. Діяльність «Руської трійці». Альманах «Русалка Дністровая». Західноукраїнські землі в європейській революції 1848–1849 рр. Діяльність Головної руської ради (1848–1851 рр.). Перший досвід парламентської діяльності. **Дати:** **1816 рр.** – створення освітнього товариства галицьких греко-католицьких священиків **1833–1837 рр.** – діяльність «Руської трійці»; **1848 р.** – скасування панщини в Галичині; видання першої українськомовної газети «Зоря Галицька». **Персоналії:** Олександр Духнович, Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький, Лук'ян Кобилиця. **Поняття та терміни:** «будителі», «революція», «Весна народів».	**Розпізнавати на картосхемі** українські землі у складі Австрійської імперії. **Характеризувати** перебіг українського національного руху під час революції 1848–1849 рр. в Австрійській імперії; політику Австрійської імперії щодо західноукраїнських земель, її наслідки; початок національного відродження, форми соціального протесту населення. **Визначати** наслідки, значення подій 1848–1849 рр., причини та значення антикріпосницького руху в західноукраїнських землях.

14. Культура України кінця XVIII – першої половини XIX ст.

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Розвиток освіти, науки, літератури, мистецтва, архітектури. «Історія русів». Галицько-руська матиця. Собор руських вчених. **Дати:** **1805 р.** – відкриття університету в Харкові; **1834 р.** – відкриття університету в Києві. **1839 р.** – ліквідація царською владою греко-католицької церкви на Правобережжі. **Персоналії:**	**Характеризувати** основні явища і процеси розвитку культури, творчі здобутки видатних вітчизняних науковців та митців. **Визначати** умови та особливості розвитку культури кінця XVIII – першої половини XIX ст., причини культурних зрушень у першій половині XIX ст.

Петро Гулак-Артемовський, Григорій Квітка-Основ'яненко, Михайло Максимович, Михайло Остроградський, Василь Каразін. **Поняття та терміни:** «романтизм», «класицизм».	

15. Наддніпрянська Україна в другій половині XIX ст.

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Події Кримської війни 1853–1856 рр. на українських землях. Реформи 1860–1870-х роках і процеси модернізації в Україні. Українські підприємці. Політика російського царизму щодо України. Розвиток громадівського руху. Журнал «Основа». Діяльність «Південно-Західного відділу Російського географічного товариства» (1873–1876 рр.). Братство тарасівців. **Дати:** **19 лютого 1861 рр.** – царський маніфест про скасування кріпосного права в Російській імперії; **1863 рр.** – Валуєвський циркуляр; **1863–1864 рр**. – польське національно-визвольне повстання; **1876 р. –** Емський указ. **Персоналії:** Володимир Антонович, Михайло Драгоманов, Борис Грінченко, Павло Чубинський. **Поняття та терміни:** «Київська козаччина», «земства», «громадівський рух».	**Характеризувати** основний зміст реформ 1860–1870-х рр., та особливості їх проведення на українських землях, зміни в соціальному складі населення в другій половині XIX ст., процеси модернізації; національний рух на українських землях у складі Російської імперії, національну політику Росії, основні погляди та напрями діяльності громадівців. **Визначати** наслідки Кримської війни для України, наслідки реформ 1860–70-х рр., Валуєвського циркуляру та Емського указу

16. Західноукраїнські землі у складі Австрійської (Австро-Угорської) імперії в другій половині XIX ст.

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Політика австрійського уряду щодо західноукраїнських земель. Розвиток кооперативного руху. Трудова еміграція. Політизація національного руху та утворення перших політичних партій.	**Характеризувати** особливості соціально-економічного розвитку західноукраїнських земель у другій половині XIX ст., зміни в соціальному складі населення, основні течії суспільно-політичного руху (москвофіли та народовці); діяльність

Діяльність культурно-освітнього товариства «Просвіта». **Дати:** **1868 р.** – створення у Львові товариства «Просвіта»; **1873 р.** – створення у Львові Літературного товариства ім. Т. Шевченка **(від 1892 р.** – Наукове товариство ім. Т. Шевченка); **1890 р.** – створення Русько-української радикальної партії; **1899 р.** – створення Української Національно-демократичної партії та Української соціал-демократичної партії. **Персоналії:** Іван Франко, Юліан Бачинський. **Поняття та терміни:** «трудова міграція», «партія», «українофіли», «москвофіли», «народовці», «радикали», «нова ера»	«Просвіт» та Наукового товариства ім. Т. Шевченка, процес утворення українських політичних партій у Галичині. **Визначати** причини та наслідки трудової еміграції українців, зародження кооперативного руху; особливості українського національного руху, напрями діяльності та здобутки провідних діячів західноукраїнських земель у національному русі другої половини XIX ст.

17. Культура України в другій половині XIX – на початку XX ст.

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Піднесення української культури. Розвиток освіти, науки, літератури, музичного, образотворчого, театрального мистецтва. Українські підприємці-благодійники. **Дати:** **1865 р.** – відкриття Новоросійського університету; **1875 р.** – відкриття Чернівецького університету. **Персоналії:** Сергій Васильківський, Данило Заболотний, Марія Заньковецька, Ілля Мечников, Агатангел Кримський, Леся Українка, Іван Карпенко-Карий, Марко Кропивницький, Микола Лисенко, Микола Пимоненко, Микола Садовський, Соломія Крушельницька, Дмитро Яворницький, Микола Терещенко, Богдан Ханенко. **Поняття та терміни:** «меценат», «професійний театр», «реалізм», «модернізм».	**Характеризувати** основні культурні явища, процеси другої половини XIX – початку XX ст., розвиток освіти, науки, літератури, образотворчого, музичного мистецтва, архітектури, процес становлення професійного театру, діяльність меценатів та їхній вплив на розвиток культури. **Визначати** умови розвитку культури в другій половині XIX – на початку XX ст., творчі здобутки видатних вітчизняних науковців та митців.

18. Наддніпрянська Україна в 1900-1914 рр.

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Утворення монополістичних об'єднань в Україні. Консолідація української нації. Створення політичних партій Наддніпрянщини. Самостійницька й автономістська течії в національному русі. Події революції 1905–1907 рр. в Україні. Діяльність українських парламентських громад в I та II Державних Думах. Діяльність «Просвіти». Посилення національного гніту в 1907–1914 рр. Земельна реформа П.Столипіна та її вплив на Україну. **Дати:** **1900 р.** – створення Революційної української партії (РУП), першої політичної партії Наддніпрянської України; **1908 р.** – створення Товариства українських поступовців (ТУП); **1911–1913 рр.** – «справа Бейліса». **Персоналії:** Євген Чикаленко, Микола Міхновський, Ілля Шраг. **Поняття та терміни:** «монополія», «хутір», «відруб», «чорносотенці», «страйк».	**Характеризувати** особливості економічного та соціального розвитку (процес монополізації, розвиток сільського господарства, процес утворення українських політичних партій, розвиток самостійницької і автономістської течій в національному русі), національно-визвольний рух України в роки російської революції 1905–1907 рр., діяльність українських парламентських громад в I та II Державних Думах Росії, особливості проведення Столипінської аграрної реформи, особливості її запровадження в Україні. **Визначати** основні тенденції політичного, соціально-економічного розвитку українських земель у складі Російської імперії на початку XX ст., причини та наслідки посилення національного гніту в 1907–1914 рр.

19. Західноукраїнські землі у складі Австро-Угорської імперії у 1900-1914 рр.

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Становище промисловості та сільського господарства. Радикалізація українського політичного руху. Вплив греко-католицької церкви на піднесення національної свідомості населення західноукраїнських земель. **Дати:** **1900 р.** – обрання А. Шептицького митрополитом греко-католицької церкви; **1907 р.** – впровадження в Австро-Угорській імперії загального виборчого права для чоловіків.	**Характеризувати** економіку західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії, розвиток кооперативного руху, діяльність політичних партій, національних і спортивно-фізкультурних організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт». **Визначати** причини активізації політичного руху на початку XX ст., його результати, роль А. Шептицького в піднесенні національного життя.

Персоналії: Андрей Шептицький, Іван Боберський, Кирило Трильовський. **Поняття та терміни:** «Народне віче»	

20. Україна в Першій світовій війні

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Позиції українських політичних сил Наддніпрянської України та західноукраїнських земель щодо війни. Перебіг воєнних дій на українських землях. Діяльність австрійської та російської адміністрацій у Галичині та Буковині. Українські січові стрільці (УСС). **Дати:** **серпень 1914 р.** – утворення Головної української ради, формування легіону Українських січових стрільців, створення Союзу визволення України. **1914 р.** – Галицька битва; **1915 р.** – утворення Загальної української ради; **1916 р.** – Брусиловський прорив. **Персоналії:** Кость Левицький, Дмитро Донцов. **Поняття та терміни:** «світова війна», «Галицько-Буковинське генерал-губернаторство»	**Розпізнавати на картосхемі** військові події на території України в 1914–1917 рр., бойовий шлях Українських січових стрільців (УСС), Галицько-Буковинське генерал-губернаторство. **Характеризувати** територіально-політичні плани ворогуючих держав щодо українських земель, позиції українських політичних сил щодо війни, політичне життя та соціально-економічне становище населення в роки війни. **Визначати** політичні та соціально-економічні наслідки війни для українського суспільства

21. Українська революція

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Революційні події в Україні в 1917 – на початку 1918 р. Українізація армії. Еволюція поглядів політичних сил України в питанні самовизначення українців. Універсали Української Центральної Ради (УЦР). Відносини УЦР з Тимчасовим урядом	**Розпізнавати на картосхемі** територію Української Народної Республіки, згідно з III Універсалом УЦР; напрямки наступу більшовиків під час першої війни УНР з радянською Росією. **Характеризувати** діяльність Української Центральної Ради, українських партій, політичних діячів; основні положення

та більшовицькою Росією. Проголошення Української Народної Республіки (УНР). Проголошення радянської влади. Перша війна радянської Росії з УНР. Проголошення незалежності УНР. **Дати:** **березень 1917 р.** – утворення Української Центральної Ради; **квітень 1917 р.** – Всеукраїнський Національний конгрес; **червень 1917 р.** – I Універсал УЦР; **липень 1917 р.** – II Універсал УЦР; **листопад 1917 р.** – III Універсал УЦР; **22 (9) січня 1918 р.** – IV Універсал УЦР, проголошення незалежності УНР; **січень 1918 р.** – бій під Крутами. **Персоналії:** Михайло Грушевський, Володимир Винниченко, Сергій Єфремов. **Поняття та терміни:** «автономізація», «самостійники», «Універсали УЦР», «Генеральний Секретаріат», «Вільне козацтво», «Народний секретаріат».	Універсалів УЦР; взаємовідносини УЦР з Тимчасовим урядом; боротьбу за владу в Києві в жовтні – листопаді 1917 р. Ультиматум Раднаркому. **Визначати** причини Української революції, її характер; роль Всеукраїнських з'їздів рад у Києві та Харкові; причини та наслідки першої війни радянської Росії з УНР; здобутки і прорахунки УЦР в державотворчому процесі; **Пояснювати** історичне значення Універсалів УЦР.

22. УКРАЇНА В БОРОТЬБІ ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1918–1921 РР.)

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Брестський мирний договір між УНР та державами Четверного союзу. Конституція УНР. Гетьманський переворот. Українська Держава. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Українсько-польська війна 1918-1919 рр. Акт Злуки УНР та ЗУНР. Прихід до влади Директорії. Друга радянсько-українська війна. Окупація військами Антанти півдня України. Повстання М. Григор'єва. Денікінський режим в Україні. Більшовицький режим в Україні. Ухвалення Конституції УСРР 1919 р. Перший	**Розпізнавати на картосхемі** територію УНР за Брестським мирним договором; територію Української Держави П. Скоропадського; хід воєнних дій на території України в 1918–1921 рр. **Характеризувати** внутрішню та зовнішню політику урядів гетьмана П. Скоропадського, Директорії УНР, ЗУНР, УСРР, зміст Варшавська угода між УНР та Польщею, Ризького мирного договору, культурне життя в Україні в 1918–1920 рр. **Визначати** причини гетьманського перевороту та падіння режиму гетьмана П. Скоропадського; особливості внутрішньої та зовнішнього становища УНР часів Директорії; причини та

«Зимовий похід» Армії УНР. Варшавська угода між УНР та Польщею. Польсько-радянська війна на території України. Другий «Зимовий похід» Армії УНР. Холодноярська республіка (1919-1922 рр.). **Дати:** **січень (лютий) 1918 р. –** Брестський мирний договір між УНР та державами Четверного союзу; **29 квітня 1918 р.** – державний переворот і прихід до влади П. Скоропадського; **1 листопада 1918 р.** – «Листопадовий зрив» у Львові; **13 листопада 1918 р. –** проголошення Західноукраїнської Народної Республіки; **листопад 1918 р. –** Заснування Української академії наук; **14 листопада 1918 р. –** утворення Директорії; **22 січня 1919 р. –** проголошення Акта Злуки УНР та ЗУНР; **грудень 1919 – травень 1920 рр.** – Перший «Зимовий похід» Армії УНР; **квітень 1920 р. –** Варшавська угода; **березень 1921 р. –** Ризький мирний договір; **листопад 1921 р. –** Другий «Зимовий похід» Армії УНР. **Персоналії:** Павло Скоропадський, Євген Петрушевич, Дмитро Вітовський, Симон Петлюра, Нестор Махно, Християн Раковський. **Поняття та терміни:** «Директорія», «соборність», «отаманщина», «воєнний комунізм», «Чортківська офензива», «Київська катастрофа».	наслідки українсько-польської війни та підписання С. Петлюрою Варшавської угоди; причини поразки національно-визвольних змагань (національно-демократичної революції в Україні). **Пояснювати** історичне значення відновлення української державності на східно- та західноукраїнських землях та об'єднання українських держав (Акт Злуки УНР та ЗУНР).

23. Українська СРР в умовах нової економічної політики (1921–1928 рр.)

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Голод у південних губерніях УСРР. Антицерковна кампанія. Неп в УСРР. Входження УСРР до складу СРСР. Політика	**Розпізнавати на картосхемі** зміни в адміністративно-територіальному устрої УСРР у 1921–1928 рр. **Характеризувати** складові непу, процес стабілізації

«коренізації» в УСРР («українізація»). Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих. Українське національне відродження 1920-х рр. **Дати:** **1921–1923 рр.** – голод в Україні; **1921 р.** – утворення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ); **1922 р. –** входження УСРР до складу СРСР; **1923 р.** – початок політики «коренізації» в УСРР; **1925 р.** – проголошення курсу на індустріалізацію. **Персоналії:** Олександр Шумський, Микола Скрипник, Михайло Волобуєв, Микола Хвильовий, Лесь Курбас, Михайло Бойчук, Олександр Довженко, Василь Липківський. **Поняття та терміни:** «неп», «трест», «індустріалізація», «коренізація», «автокефальна церква».	економічного й соціального життя в Україні; національну, релігійну та церковну політику в Україні, «коренізації» та її наслідки, особливості розвитку української культури. **Визначати** причини та наслідки вступу УСРР в СРСР; причини та особливості впровадження непу в Україні; «коренізації», її вплив на суспільство та українську культуру

24. Утвердження тоталітарного режиму в 1929-1939 рр.

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Форсована індустріалізація, насильницька колективізація, ідеологізація суспільного і культурного життя Україні. Культ особи. Масові репресії. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні – геноцид Українського народу. Згортання українізації. Антицерковна кампанія. **Дати:** **1928/1929–1932 рр.** – перша п'ятирічка; **1928 р. –** судовий процес у «Шахтинській справі»; **1929 р. –** початок насильницької колективізації; **1930 р. –** судовий процес у справі «Спілки визволення України» (СВУ); **1932–1933 рр.** – Голодомор в Україні;	**Розпізнавати на картосхемі** основні індустріальні об'єкти, побудовані роки перших п'ятирічок, райони, що найбільш постраждали від Голодомору. **Характеризувати** сутність політики форсованої індустріалізації та насильницької колективізації; взаємозв'язок між складовими політики сталінського тоталітарного режиму (індустріалізація, колективізація, «культурна революція», масові репресії); зміни в соціальній структурі населення, особливості культурного життя періоду. **Визначати** причини, джерела фінансування та наслідки політики форсованої індустріалізації та колективізації, масових репресіями; причини та наслідки Голодомору 1932–1933 рр.

1934 р. – перенесення столиці УСРР з Харкова до Києва; **1937 р.** – ухвалення Конституції УРСР; **1937–1938 рр.** – «Великий терор». **Персоналії:** Станіслав Косіор, Лазар Каганович, Максим Рильський, Павло Вірський, Григорій Верьовка. **Поняття та терміни:** «тоталітарний режим», «п'ятирічка», «форсована індустріалізація», «стаханівський рух», «колективізація», «розкуркулення», «закон про п'ять колосків», «Голодомор», «чорна дошка», «розстріляне відродження», «ГУЛАГ», «паспортна система», «соціалістичний реалізм (соцреалізм)».	**Пояснювати взаємозв'язок** між економічними перетвореннями та структурними змінами в суспільстві, масовими репресіями.

25. Західна Україна в 1921–1939 рр.

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини. Суспільно-політичні рухи, радикалізація політичного життя в 1930-х рр. Карпатська Україна. **Дати:** **1920 р.** – підписання Бессарабського протоколу, визнання країнами Антанти входження Бессарабії до складу Румунії; **1923 р.** – визнання країнами Антанти входження Східної Галичини до складу Польщі; саморозпуск уряду ЗУНР; **1925 р.** – утворення Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО); **1929 р.** – утворення Організації українських націоналістів (ОУН); **1930 р.** – проведення польською владою акції «пацифікації»; **1938 р.** – надання автономії Підкарпатській Русі у складі Чехо-Словаччини; **15 березня 1939 р.** – проголошення незалежності Карпатської України.	**Розпізнавати на картосхемі** українські землі у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини, територіальні межі Карпатської України. **Характеризувати** вплив міжнародної ситуації 1920–1930-х рр. на політику урядів Польщі, Румунії, Чехословаччини в українських землях, стан економіки, життя населення, освіти та культури, різні течії національного руху, діяльність політичних партій західноукраїнських земель у 1930-х рр. **Визначати** причини поділу українських земель між різними державами у 1920–1930-ті рр. та їх наслідки для суспільства; причини і наслідки діяльності політичних сил

Персоналії: Євген Коновалець, Степан Бандера, Андрій Мельник, Августин Волошин. **Поняття та терміни:** «осадництво», «пацифікація», «русинство», «Таємний університет», «політична еміграція».	

26. УКРАЇНА ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1939–1945 РР.)

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Початок Другої світової війни. Приєднання Західної України, Південної та Північної Бессарабії та Північної Буковини до УРСР. Напад нацистської Німеччини та її союзників на СРСР. Оборона Києва, Одеси, Севастополя. Поразки Червоної армії. Нацистський окупаційний режим. Голокост. Радянський партизанський рух. Діяльність ОУН. Утворення УПА. Польсько-український конфлікт. Створення Української головної визвольної ради (УГВР). Вигнання нацистських окупантів з території України. Депортація кримських татар та інших народів Криму (травень 1944 р.). Внесок українців у визволення народів Європи від нацизму. Завершення Другої світової війни. **Дати:** **23 серпня 1939 р.** – радянсько-німецький договір про ненапад і таємний протокол до нього («пакт Молотова – Ріббентропа»); **1 вересня 1939 р.** – початок Другої світової війни; **17 вересня 1939 р.** – вторгнення Червоної армії на територію Західної України; **червень 1940 р.** – вторгнення Червоної армії на територію Бессарабії та Північної Буковини; **22 червня 1941 р.** – напад Німеччини на СРСР; **30 червня 1941 р.** – проголошення Акта відновлення Української Держави;	**Розпізнавати на картосхемі** українські землі, приєднані до УРСР 1939-1940 рр.; основні події, пов'язані з початком та завершенням вигнання з України нацистських загарбників та їх союзників; окупаційні зони, на які була поділена Україна; території активних дій різних течій руху Опору. **Характеризувати** суть гітлерівських планів «Барбаросса» та «Ост», нацистського «нового порядку», Голокост, діяльність радянського партизанського та українського визвольного рухів. **Визначати** наслідки радянсько-німецьких договорів 1939 р. для українських земель, політики радянізації новоприєднаних до УРСР територій, причини поразок Червоної армії у 1941-1942 рр., основні результати та наслідки війни для України й українського народу, внесок українського народу в перемогу над нацистською Німеччиною та її союзниками. **Пояснювати** наслідки найважливіших воєнних подій 1941–1944 рр. на території України, депортацію кримських татар та інших народів Криму (травень 1944 р.).

14 жовтня 1942 р. – створення Української повстанської армії (УПА); **грудень 1942 р.** – початок вигнання нацистських загарбників з України; **6 листопада 1943 р. –** визволення Києва від нацистських окупантів з **січень – лютий 1944 р.** – Корсунь-Шевченківська наступальна операція; **28 жовтня 1944 р.** – завершення вигнання нацистських окупантів зі всієї території України; **9 травня 1945 р.** – День Перемоги над нацистською Німеччиною; **2 вересня 1945 р.** – завершення Другої світової війни. **Персоналії:** Тарас Бульба (Боровець), Роман Шухевич, Іван Кожедуб, Олексій Берест, Кузьма Дерев'янко, Ярослав Стецько. **Поняття та терміни:** «радянізація», «новий порядок», «План «Барбаросса», «мобілізація», «евакуація», «план «Ост», «Голокост», «колабораціонізм», «рух Опору», «Український штаб партизанського руху (УПШР)», «похідні групи», «Поліська Січ», «Східний вал», «випалена земля», «депортація».	

27. УКРАЇНА В ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ (1945 – НА ПОЧАТКУ 1950-Х РР.)

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Участь УРСР зовнішній політиці Радянського Союзу. Адміністративно-територіальні зміни. Відбудова. Голод в Україні 1946–1947 рр. Радянізація західних областей України. Боротьба ОУН і УПА. Придушення визвольного руху. Розгортання ідеологічних кампаній (боротьба з «українським буржуазним націоналізмом», «низькопоклонством перед Заходом», «безродними космополітами» тощо). Культура і	**Розпізнавати на картосхемі** зміни в адміністративно-територіальному устрої України. **Характеризувати** політику влади щодо соціально-економічного, культурного, релігійного і повсякденного життя, хід операції «Вісла». **Визначати** особливості та наслідки радянізації західних областей, причини та наслідки проведення операції «Вісла», розгортання ідеологічних кампаній.

наука. **Дати:** **1945 р.** – входження Закарпаття до складу УРСР; **квітень 1945 р. –** Україна – співзасновниця Організації Об'єднаних Націй (ООН); **березень 1946 р.** – «саморозпуск» Української греко-католицької церкви (УГКЦ); **1946–1947 рр.** – голод в Україні; **квітень–липень 1947 р.** – проведення польською владою операції «Вісла». **Персоналії:** Йосип Сліпий, Володимир Сосюра, Олесь Гончар. **Поняття та терміни:** «відбудова», «операція «Вісла», «ждановщина», «лисенківщина», «холодна війна».	**Пояснювати** причини голоду в Україні і «саморозпуску» УГКЦ.

28. Україна в умовах десталінізації (1953–1964 рр.)

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Лібералізація суспільно-політичного життя УРСР в середині 1950–1960-х рр.: припинення масових репресій, часткова реабілітація. Зміни адміністративно-територіального устрою УРСР. Спроби реформування управління промисловістю та сільського господарства, соціальної сфери. Виникнення руху «шістдесятників», дисидентського руху наприкінці 1950 – на початку 1960-х рр. Культура і наука. **Дати:** **1953-1954 рр.** – повстання політичних в'язнів в сталінських концтаборах. Ліквідація ГУЛАГу; **лютий 1954 р.** – входження Кримської області до складу УРСР; **1956 р.** – XX з'їзд КПРС, засудження культу особи; **1957 р.** – запуск першого штучного супутника Землі, початок «космічної ери»;	**Розпізнавати на картосхемі** зміни в адміністративно-територіальному устрої України. **Характеризувати** сутність процесу лібералізації, спроби реформ управління економікою в середині 1950–1960-х рр., здобутки та особливості розвитку культури; сутність опозиційного руху. **Визначати** наслідки процесу лібералізації, реформ для українського суспільства, причини виникнення та значення опозиційного руху. **Пояснювати** причини та наслідки входження Кримської області до складу УРСР.

1959 р. – утворення Української робітничо-селянської спілки; **1961 р.** – перший політ людини в Космос (Юрій Гагарін). **Персоналії:** Левко Лук'яненко, Іван Світличний, Алла Горська, Іван Дзюба, Ліна Костенко, Євген Сверстюк, Василь Симоненко. **Поняття та терміни:** «десталінізація», «культ особи», «лібералізація», «політична реабілітація», «відлига», «раднаргоспи», «шістдесятники», «дисидентство», «хрущовки».	

29. Україна в період загострення кризи радянської системи (1965–1985 рр.)

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Політико-ідеологічна криза радянського ладу в Україні (середина 1960 – початок 1980-х рр.). Спроби економічних реформ у другій половині 1960-х рр. Здобутки і проблеми соціальної сфери. Культура і наука. Русифікація. Опозиційний рух. **Дати:** **1965 р.** – реформи в сільському господарстві та промисловості («косигінська реформа»); перша хвиля арештів дисидентів; **1972 р.** – зміна політичного керівництва УРСР; масові арешти дисидентів; **1976 р.** – утворення Української Гельсінської групи. **Персоналії:** Валерій Марченко, Петро Григоренко, Микола Руденко, Василь Стус, В'ячеслав Чорновіл, Олег Антонов, Сергій Параджанов, Іван Миколайчук, Володимир Івасюк. Леонід Биков. **Поняття та терміни:** «застій», «дефіцит», «розвинений соціалізм», «номенклатура», «русифікація», «самвидав», «тамвидав», «правозахисник», «Конституція розвинутого соціалізму».	**Характеризувати** наслідки змін в політичному керівництві УРСР на початку 1970-х рр.; стан економіки; основні вимоги та напрями опозиційного руху 1960–1970-х рр., явища у сфері культури, політику русифікації. **Визначати** причини політико-ідеологічної кризи радянського ладу в Україні, активізації опозиційного руху, здобутки та проблеми розвитку соціальної сфери. **Пояснювати** значення опозиційного руху.

30. Розпад Радянського Союзу та відродження незалежності України (1985-1991 рр.)

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Початок «перебудови». Загострення соціально-економічної кризи. Рівень життя населення. Чорнобильська катастрофа. Зростання соціальної та національної активності українського суспільства наприкінці 1980-х рр. Загальноукраїнський страйк шахтарів. Політичні реформи. Формування багатопартійності, створення Народного руху України за перебудову, перші альтернативні вибори до Верховної Ради УРСР. Створення Автономної Республіки Крим (12 лютого 1991 р.). Декларація про державний суверенітет України. Акт проголошення незалежності України. Проведення Всеукраїнського референдуму та виборів Президента України. **Дати:** **квітень 1985 р.** – початок «перебудови»; **26 квітня 1986 р. –** вибух на Чорнобильській АЕС; **вересень 1989 р.** – створення Народного руху України за перебудову; **березень 1990 р. –** проведення перших альтернативних виборів до Верховної Ради УРСР; **16 липня 1990 р.** – ухвалення Верховною Радою УРСР Декларації про державний суверенітет України; **Жовтень 1990 р.** – «Революція на граніті»; **24 серпня 1991 р.** – ухвалення Верховною Радою УРСР Акта проголошення незалежності України; **1 грудня 1991 р.** – проведення Всеукраїнського референдуму та виборів Президента України. Обрання Президентом України Л.Кравчука **Поняття та терміни:** «перебудова», «гласність», «плюралізм», «багатопартійність», «суверенітет», «інфляція», «ринкові відносини», «референдум».	**Характеризувати** зміст та основні напрями політики «перебудови», розгортання соціального і національного рухів, падіння авторитету КПУ, процес формування багатопартійності, зміст Декларації про державний суверенітет України та Акта проголошення незалежності України, особливості соціально-економічної становища УРСР. **Визначати** причини та наслідки поглиблення економічної кризи, погіршення життєвого рівня населення; зв'язок між масовим національно-демократичним і дисидентським рухами, як різними формами українського визвольного руху. **Пояснювати** причини розпаду і його наслідки для державотворення в Україні

31. УКРАЇНА В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Зміст історичного матеріалу	*Основні предметні вміння та навички*
Факти: Початок державотворчих процесів. Заснування Збройних Сил України. Дострокові вибори до Верховної Ради та вибори Президента України. Затвердження державної символіки (1992 р.), формування інституту громадянства. Ухвалення Конституції 1996 р. та змін до неї. Приватизація. Лібералізація цін. Грошова реформа (1996 р.). Майнова диференціація суспільства. Інтегрування України в європейське і світове співтовариство. «Газові» та «торгівельні війни» з Росією. Збройна агресія Росії проти України. Культура, наука, спорт та релігійне життя в незалежній Україні. **Дати:** **6 грудня 1991 р.** – заснування Збройних Сил України; **липень 1994 р. –** обрання Л. Кучми Президентом України; **1995 р. –** обрання України членом Ради Європи (РЄ); **28 червня 1996 р.** – ухвалення Конституції України; **Вересень 1996 р.** – запровадження національної грошової одиниці – гривні; **жовтень–грудень 2004 р. –** «Помаранчева революція», обрання Президентом України В. Ющенка; **2008 р.** – вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ); **січень 2010 р.** – обрання В. Януковича Президентом України; **листопад 2013 – лютий 2014 рр.** – «революція Гідності», повалення режиму В.Януковича; **червень 2014 р.** – обрання П.Порошенка Президентом України; **2014 р.** – підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС); **вересень 2014 р., лютий 2015 р.** – Мінські угоди. **Поняття та терміни:**	**Розпізнавати на картосхемі** адміністративно-територіальні одиниці України (області, АРК, Київ, Севастополь). **Характеризувати** державотворчі процеси, зміни в політичному, соціально-економічному, національному, культурному житті, здобутки України на шляху інтеграції у європейський, світовий простір. **Визначати** основні тенденції суспільного розвитку України за часів незалежності. **Пояснювати** причини європейської інтеграції України.

«Корупція», «тіньова економіка», «Помаранчева революція», «Євромайдан», «Небесна сотня», «революція Гідності», «сепаратизм», «антитерористична операція», «анексія», «тимчасово окупована територія», «кіборги», «волонтерський рух», «люстрація» , «поліконфесійність».	

ПЕРЕЛІК ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ ТА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА, ОБОВ'ЯЗКОВИХ ДЛЯ РОЗПІЗНАВАННЯ АБІТУРІЄНТАМИ*

**Стародавня історія України*

1. Браслет із меандровим орнаментом. Мізинська стоянка.
2. Кераміка трипільської культури (орнаментована кераміка).
3. Золота пектораль з кургану Товста могила. IV ст. до н. е.
4. Золотий гребінь з кургану Солоха. Кінець V – початок IV ст. до н. е.
5. Херсонес Таврійський. Сучасний вигляд.
6. Збруцький ідол.

Київська держава (XI-XIII ст.)

Архітектура

5. Софійський собор у Києві. Перша половина XI ст. Сучасний вигляд.
6. Спасо-Преображенський собор в Чернігові. 1036. Сучасний вигляд.
7. Успенський собор Києво-Печерської лаври. 1073–1078.
8. Михайлівський Золотоверхий собор Михайлівського монастиря в Києві. 1108–1113. Сучасний вигляд.
9. П'ятницька церква в Чернігові. Кінець XII – початок XIII ст.

Образотворче мистецтво

10. Вишгородська ікона Богородиці.
11. Свенська ікона Богородиці з Антонієм і Феодосієм Печерськими.
12. Мозаїки Богоматері Оранти та Христа Вседержителя із Софійського собору в Києві. Перша половина XI ст.

13. Євангеліст Лука. Мініатюра з Остромирового Євангелія. 1056–1057.
14. Родина князя Святослава Ярославича. Мініатюра з «Ізборника». 1073.

Галицько-Волинська держава (XII - перша половина XIV ст.)

Архітектура

15. Успенський собор у Володимирі. 1160. Сучасний вигляд
16. Церква святого Пантелеймона поблизу Галича. Кінець XII ст.

Образотворче мистецтво

17. Холмська ікона Богородиці. XII ст.
18. Дорогобузька ікона Богородиці. Остання третина XIII ст.

Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (у другій половині XIV – першій половині XVI ст.)

Архітектура

19. Костел святого Варфоломія в Дрогобичі. 1392 – XV ст.
20. Верхній замок у Луцьку. Друга половина XIV ст. - XV ст.
21. Кам'янець-Подільська фортеця. XIV –XVI ст.
22. Хотинська фортеця. XIII–XVI ст.
23. Покровська церква-фортеця в с. Сутківцях. 1476.
24. Замок Паланок (Мукачівський замок). XIV–XVII ст.
25. Генуезька фортеця у Судаку. 1371–1469.
26. Вірменський собор у Львові. 1363.
27. Ханський палац у Бахчисараї. 1532–1764.

Образотворче мистецтво

28. Ікона святого Юрія Змієборця із с.Станилі поблизу м.Дрогобич.
29. Ікона Богородиці з пророками з церкви у Підгородцях.

Українські землі в XVI ст.

Архітектура

30. Церква Зішестя Святого Духа в Потеличі. 1502 .
31. Ансамбль Успенської церкви у Львові: церква Успіння. 1591–1629; вежа Корнякта. 1573–1578; каплиця Трьох Святителів. 1578.

32. Ансамбль площі Ринок у Львові: Чорна Кам'яниця. Кінець XVI ст.; будинок Корнякта. 1580.
33. Острозький замок. Кругла (Нова) вежа. Кінець XVI ст.

Образотворче мистецтво

34. Ікона «Успіння Богородиці». 1547. О. Горошкович.
35. Мініатюри Пересопницького Євангелія. 1556–1561.
36. Євангеліст Лука. Гравюра з львівського «Апостола» 1574.

Українські землі в першій половині XVII ст.

Архітектура

37. Ансамбль Кафедрального костелу у Львові: каплиця Боїмів. 1609–1617.
38. Замок у Підгірцях (Львівська обл.). 1635–1640.
39. Іллінська церква в Суботові. 1653.

Образотворче мистецтво

40. Портрет Петра Конашевича-Сагайдачного з книги «Вірші на жалісний погреб шляхетного рицаря Петра Конашевича-Сагайдачного». 1622.
41. Портрет князя Криштофа Збаразького. Після 1622.

Українські землі в 1660-х –1680-х роках

Архітектура

42. Троїцький собор Троїцько-Іллінського монастиря в Чернігові. 1679–1689.
43. Покровський собор у Харкові. 1689.

Образотворче мистецтво

44. Портрет Богдана Хмельницького В. Гондіуса. Середина XVII ст.
45. Ікона «Покров Богородиці» (з портретом гетьмана Богдана Хмельницького). Перша половина XVIII ст.

Українські землі наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст.

Архітектура

46. Оборонна синагога в Жовкві. 1692-1698.
47. Георгіївська церква Видубицького монастиря в Києві. 1696–1701.
48. Преображенська церква у Великих Сорочинцях. 1732.

Образотворче мистецтво

49. Ікона «Вознесіння Христове» з іконостасу церкви Воздвиження Чесного Хреста монастиря Скит Манявський. Й.Кондзелевич.
50. Гравюра «Іван Мазепа серед своїх добрих справ». 1706. І. Мигура.

Українські землі в другій половині XVIII ст.

Архітектура

51. Собор святого Юра у Львові. 1746–1762.
52. Андріївська церква у Києві. 1747–1757.
53. Ратуша в Бучачі. 1751.
54. Покровська церква в Києві. 1766.
55. Троїцький собор у Новомосковську. 1773–1778. Майстер Я.Погребняк.
55. Успенський собор Почаївської лаври. 1771–1783.
56 . Палац Кирила Розумовського в Батурині. 1799–1803. Сучасний вигляд.

Образотворче мистецтво

57. Скульптурна група святого Юрія змієборця на фасаді собору святого Юра у Львові. Скульптор Й. Пінзель

Українські землі у складі Російської та Австрійської імперій у першій половині XIX ст.

Архітектура

58. Будівля Київського університету. 1837–1843.

Образотворче мистецтво

59. Скульптурна група святого Юрія змієборця на фасаді собору святого Юра у Львові. Скульптор Й. Пінзель.
60. Картина «Дівчина з Поділля». В. Тропінін.
61. Картини «Автопортрет» (1840), «Катерина» 1842, офорти з серії «Живописна Україна» Т. Шевченко.
62. Пам'ятник князю Володимиру в Києві. 1850–1853.
63. Пам'ятник градоначальнику та генерал-губернатору А. де Рішельє в Одесі. Скульптор І. Мартос. 1828.
64. Картина «Садиба Г. Тарновського в Качанівці» В. Штернберг. 1837.

Українські землі у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперії у другій половині XIX ст. – початку XX ст.

Архітектура

65. Резиденція православних митрополитів Буковини і Далмації в Чернівцях. 1864–1873.
66. Володимирський собор у Києві. 1862–1896.
67. Будівля оперного театру в Одесі. 1883–1887.
68. Будинок з химерами в Києві. 1901–1903.
69. Будинок Полтавського губернського земства. 1903–1908.

70. Будинок страхового товариства «Дністер» у Львові. 1905–1906.

Образотворче мистецтво

71 . Пам'ятник Богдану Хмельницькому в Києві. 1888. Скульптор М. Микешин
72. Картина «Запорожці пишуть листа турецькому султанові». 1880–1891. І. Рєпін.
73. Картина «Козаки в степу». 1890. С. Васильківський.
74. Картина «Святочне Ворожіння». 1888. М. Пимоненко.
75. Картина «Дівчина в червоному капелюсі». 1902–1903. О. Мурашко.
76. Картина «Портрет Лесі Українки». 1900. І. Труш.

Українське мистецтво XX ст.

Архітектура

77. Будівля Держпрому в Харкові. 1925–1928.
78. Будівля Верховної Ради УРСР в Києві. 1936–1939.

Образотворче мистецтво

79. «Еней та його військо». 1919. Г. Нарбут.
80. Літографія «Гуцул з квіткою», естамп «Карпатська мати». 1923. В. Касіян.
81. Картина «Життя». Триптих (Любов. Сім'я. Повернення). 1925–1927. Ф. Кричевський.
82 . Пам'ятник Тарасові Шевченку в Ромнах. 1918. Скульптор І.Кавалерідзе.
83. Картина «Бій Богуна з Чарнецьким під Монастирищем в 1653 р.» (1931). М. Самокиш.
84. Картина «Хата в Богданівці» (1955). К. Білокур.
85. Картина «Хліб» (1949). Т. Яблонська.
86. Картина «Гороховий звір» (1971), М. Приймаченко.
87. Пам'ятник засновникам Києва (Кий, Щек, Хорив і сестра їх Либідь). Скульптор В. Бородай.

Список персоналій для візуального розпізнавання

1. Василь-Костянтин Острозький
2. Петро Конашевич-Сагайдачний
3. Петро Могила
4. Богдан Хмельницький
5. Петро Дорошенко
6. Іван Мазепа

7. Кирило Розумовський
8. Григорій Сковорода
9. Іван Котляревський
10. Микола Костомаров
11. Пантелеймон Куліш
12. Тарас Шевченко
13. Маркіян Шашкевич
14. Володимир Антонович
15. Михайло Драгоманов
16. Павло Чубинський
17. Микола Лисенко
18. Іван Франко
19. Агатангел Кримський
20. Леся Українка
21. Соломія Крушельницька
22. Микола Міхновський
23. Андрей Шептицький
24. Михайло Грушевський
25. Володимир Винниченко
26. Павло Скоропадський
27. Євген Петрушевич
28. Симон Петлюра
29. Нестор Махно
30. Олександр Довженко
31. Євген Коновалець
32. Степан Бандера
33. Андрій Мельник
34. Сидір Ковпак
35. Роман Шухевич
36. Йосип Сліпий
37. Микита Хрущов

38. Олесь Гончар.
39. Василь Стус
40. В'ячеслав Чорновіл
41. Сергій Параджанов

Директор департаменту

Ю. Г. Кононенко